דרך מצותיך — איסור שנאת ישראל ומצות אהבת ישראל

(קדושים) שלא לשנוא לחבירו, שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך. (ויקרא י"ט י"ז) (רל"ח). לאהוב כל אדם מישראל, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. (ויקרא י"ט י"ח) (רמ"ג): ידוע מאמר הלל הזקן להגר (שבת ל"א ע"א) דעלך סני לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא כו' ובאמת אינו מובן כ"כ דהתינח במצות שבין אדם לחבירו אבל מצות שבין אדם למקום מא"ל ובפרט שבו ית' כתיב אם צדקת מה תתן לו (איוב ל"ה ז') כידוע, גם נודע מ"ש שנכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך לפי שהוא יסוד גדול בעבודת ה', ולהבין ענינה:

א) הנה בטעמי מצות פ' קדושים כ' האריז"ל וז"ל כי כל ישראל סוד גוף א' של נשמת אדה"ר כנודע אצלינו (בס' הגלגולים פ"א ב') וכל א' מישראל הוא אבר פרטי ומזה הוא הערבות שאדם ערב בשביל חבירו אם יחטא ולכן נוהג מורי ז"ל לומר פרטי הוידוים כו' כי כל ישראל גוף א' עכ"ל וביאור דבריו הוא שאדה"ר הי' כללות כל הנשמות כולם שבישראל (לבד מאותן שיבואו אחר התחי' ע"ש פ"ז) שהי' כולל כולם מהם נתלים בראשו מהם בזרועו כו' ועש"ז נק' אדם אדמה לעליון כי הוא בחי' כללית ונמשך מבחי' אדם דלעילא שכולל י"ס בבחי' פרצוף וכדכתיב בני בכורי ישראל (שמות ד' כ"ב), והנה מבואר במ"א בענין אדם דלעילא שהוא בחי' שם מ"ה דתיקון שיהיו הי"ס כלולים זמ"ז שחסד יהי' כלול מגבורה וגבורה מחסד וכיוצא, משא"כ בתהו היו בבחי' פירוד זת"ז וההתכללות הזאת הוא ע"י המשכת שם מ"ה שממצחא שהוא בחי' א"ס הכולל כל ההשתלשלות ופרטי הנמצאים כי ממך הכל כתיב (דה"א כ"ט י"ד) ולכן הוא הגורם ג"כ ענין ההתכללות אחרי יציאתם אל הגילוי כאו"א בפ"ע וז"ש בת"ז שם מ"ה דאיהו ארח אצילות כמו האורח שמחבר שני מקומות נבדלים ע"ש בארוכה (בביאור מאמר הזהר פ' יתרו דכל יומין מתברכי' בי' כו') ועד"ז יובן ג"כ בנשמות ישראל שהם קומה שלימה ביחד דהיינו נשמת אדה"ר שהיא כללותם והגם שיש בה רמ"ח איברים מיוחדים הרי הם כלולים זה מזה וכמו עד"מ בגוף אחד שהגם שהוא בהתחלקות ציור איברים ראש ורגלים וידים וצפרנים מ"מ כל א' כלול מזולתו שביד יש חיות מעין הרגל ע"י הווירידים שנמשכו בו וכן בשאר כל האיברים וכנודע שמרפאים אבר א' ע"י הקזה בחבירו מצד עירוב הדמים וההתכללות הזאת באיברי הגוף ובחיות הנפש שבהם הוא מחמת כללות החיות שכולל כולם שהוא המאיר במוח שבראש שממנו נתפרדו כל א' לעצמו והוא כולל כולם ד"מ ההיולי כידוע ולכן המוח הוא המרגיש כל כאבי הרמ"ח איברים וכאב היד עם הרגל שוים אצלו אדרבה לפעמים ירגיש המוח יותר כאב מכה שבצפורן מכאב מכה שביד כנראה בחוש, ועד"ז הי' ההתכללות ברמ"ח איברי נפש אדה"ר זה מזה מחמת מקור חיי נפשו שהוא מבחי' חכמה עילאה דאדם העליון בחי' א"ס ב"ה ששורה ומתייחד בחכמתו שהוא וחכמתו א' ולכן נאמר בני בכורי וכמו הבן שהוא טפה ממוח האב, אך אמנם לאחר שנתחלקה נשמת אדה"ר לשרשים רבים וכל א' נחלק לענפים ולניצוצות רבות בגופות מיוחדות ה"ז כמשל האיברים שנפרדו זמ"ז ולא יכאב להיד מכה שברגל המופרדת ממנו וכיוצא, אמנם הפירוד הזה הוא רק מצד הגוף אבל הנפש לא נפרדה באמת וכולם מתאימות וכמשל היד שיש בה מווירידי הרגל והעין וכן ברגל מן היד כו' וכיוצא ויש לה כאב עצום ברוחניותה מכאב העין כנ"ל במשל ולכן אמר האריז"ל כל פרטי הוידוים שחטא א' מישראל שהרי הוא כאב אותו אבר שבו מושרשת נפש אותו הישראל ומגיע הכאב גם לאבר העליון שמושרש נפש האריז"ל ובפרט מצד מקור נשמותינו מוח האב וחכמתו ית' הכולל את כולם ומרגיש כאב כל הרמ"ח איברי', ולכן נצטוינו ג"כ לאהוב כל אדם מישראל שהרי כל אדם כלול מכל נשמות ישראל כנ"ל מן האיברים והרי א"כ בו יש זולתו ג"כ ויאהב זולתו כמוהו וכן הוא כלול בזולתו כנ"ל בקישור האיברים, וזהו ג"כ שצריך לקבל עליו מצוה זו קודם התפלה כדי שיוכל למסור נפשו באחד שתעלה לפני ה' בבחי' מ"ן בק"ש וא"א להיות עלי' זו אא"כ תהי' שלימה ובריאה דהיינו שתהי' כלולה מכל הנשמות שהוא כמו האבר שבריאותו הוא כשבריאים הווירידים שבו הכלולים מכל האיברים, שאז תעלה לרצון לפני ה' בחכמתו ית' שהיא הכוללת כל הנשמות כולן כא' ממש, שלפי שהנשמה יש בה בהתכללות ג"כ מכולן יכולה היא לעלות באור הכללי שהוא מקורן ושרשן, וההתכללות זאת הוא כשהאדם מראה בעצמו ובגופו כן שאוהב רעהו כאיברים הכלולים זה מזה ושלי שלך כי עצמו ובשרו הוא, משא"כ כששונא לא' מישראל בלבו הרי הוא מפריד מנפשו אותו חלק של זולתו הכלול בו ודוחהו מעליו בשנאה זו ששונאו ומסלק רצונו ממנו וממילא יש פגם וחסרון בנפשו שנחסר בו החלק הנ"ל ונעשה בעל מום כי באמת כל אבר פרטי כלול מתרי"ג והיינו מהתכללות זולתו בו וע"י השנאה הוא מפריד ממנו אותו חלק הפרטי ואז אינו יכול לעלות לרצון לפני ה' וכדכתיב אשר יהי' בו מום לא יקרב להקריב כו' (ויקרא כ"א י"ז) שאא"ס ב"ה הכולל כולם לא יסבלנו מצד החסרון שבו שחיסר אותו [האבר] הפרטי שהרי א"ס ב"ה כולל גם אותו וד"ל ולכן נצטוינו כמה ל"ת בהקרבת בעלי מומים הן בכהנים הן בקרבנות עצמן כמ"ש בפ' אמור ונצטוינו ג"כ במ"ע להקריב כל קרבן תמים כדכתיב תמים יהי' לרצון כו' (ויקרא כ"ב כ"א):

ב) ואעפ"י שנת' היטב טוב טעם למצוה זו עדיין יש בזה עוד טעם נפלא בעוצם הטובה שהאדם עושה לו ולכל העולם בקיום מ"ע זו ולהיפוך ח"ו כשמבטל מ"ע זו ועובר על ל"ת של תורה דלא תשנא: והיינו עפ"י ביאור מאמר הלל הנז"ל שאינו מובן ג"כ למה ביארו מ"ע זו בענין השלילה מה דסני עלך לחברך לא תעביד ולא אמר לו ההן שבה הנגלה מפשט הכתוב כדת"א ותרחמיה לחברך כוותך. והענין כי דבריו אלה הוא פי' מצות ואהבת לרעך כמוך בענין עמוק, דהיינו כמו שאין אדם רואה חוב לעצמו אין הפירוש שאינו יודע כלל חובותיו אדרבה יוכל לראות ולהבין היטב עמקות פחיתותו יותר מראיית זולתו עליו שהרי זולתו אינו רואה אלא לעינים והוא יראה ללבב אלא הכוונה שאין החוב תופס מקום אצלו כלל להתפעל מזה וכאילו אינו רואה אותו כלל כי מפני האהבה הגדולה אשר הוא אוהב מאד א"ע על כל פשעיו שיודע בדעתו תכסה האהבה בבחי' מקיף שלא יומשך מן הידיעה לידי התפעלות במדות ולכן אין תופסים מקום כלל להתפעל מזה, וזהו שאינו רואה חוב לעצמו שנשקע ונתבטל בהאהבה רבה המכסה על כל הפשעים בבחי' מקיף, וכאשר יראה זולתו על החוב שלו ויבין אותו ירגז מאד אע"פ שיודע בעצמו שאמת הוא והיינו לפי שעיקר רוגזו אינו על עצם הפחיתות שחבירו מדמה שקר שהרי יודע שאמת הוא רק על שידיעת חבירו את פחיתותו הוא בבחי' יש והתפעלות, משא"כ כשהוא יודע האהבה מכסה, וירגז על חבירו על ההתגלות שגילה חבירו החוב שלו מתוך הסתר וכסוי האהבה שהיתה מכסה עליו ולא היה נראה כלל ועתה אצל חבירו נראה ליש ודבר מה, וזהו מה דסני לך גילוי זה, לחברך לא תעביד שלא תראה חובותיו ופשעיו, הן במילי דעלמא בדברים שבין אדם לחבירו והן במילי דשמיא, ליש ודבר מה אלא יהי' האהבה שלך לו גדולה כ"כ עד שתכסה על הפשעים ולא תניח אותם מן הידיעה לבא להתפעלות במדות וכמו כאשר יהי' לאדם רצון ותשוקה נפלאה לחבירו מצד המשכה רבה ועצומה שמעצמיות הנפש שיש לו אליו כל אשר יעשה לו רעות היפוך אהבתו לא יהיו תופסים מקום כלל ובטילים נגד האה"ר מים רבים לא יוכלו כו' (שה"ש ח' ז'), ולכן זהו כל התורה כולה שע"י התכללות נשמות ישראל אלו באלו והיו לאחדים ממש כאילו היא קומה א' לבד עי"ז גורם למעלה ענין נפלא שהוא יסוד ותכלית כל התורה כולה והוא ענין יחוד קוב"ה ושכינתי' ששכינתי' היא אימא תתאה ומטרוניתא מקור נשמות ישראל, כי הנה שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדם (ב"מ פ"ד א') ופי' שיעקב הי' כללות כל הנשמות הוא מעין שופרי' דאדם העליון שעל הכסא הוא מראה דמות כבוד ה' (יחזקאל א' כ"ח) כי חלק ה' עמו (דברים ל"ב ט') וכשמתכללים נשמות ישראל והיו לאחדים עי"ז נעשה אחד באחד שה' ית' מתייחד עם הישראל והיו לאחדים ואין האדם דלעילא רואה חוב לעצמו ואז הוא עובר על כל פשע של הישראל כמאן דמסתחי בימא רבא וכמ"ש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל (במדבר כ"ג כ"א) מפני שה' אלקיו עמו ואין האדם רואה עד"מ חובת עצמו וד"ל ואין פי' לא הביט ולא ראה שנעלמים ממנו ח"ו כי הכל גלוי וידוע ואפי' שיחה קלה כו' אלא כמ"ש וירא און ולא יתבונן (איוב י"א י"א) שאין נמשך מן הידיעה שלו שיודע אותם בדעתו ית' שאין לה גבול ותכלית לידי התפעלות במדות הגבורה כו' כי האהבה תכסה וכמ"ש ויסך אלוה בעדו (איוב ג' כ"ג) אלוה הוא אל ו"ה שהוא חסד עליון המקיף כמ"ש בע"ח (שהוא לבוש הנשמה וחותמה ע"ש) משא"כ אם יש פירוד ח"ו בישראל כל אשר בו מום לא יקרב ויגרום למעלה בחי' פירוד ואז יהי' רואה את החוב ובפרט עליו שהוא המפריד רחמנא ליצלן מזה וברכנו אבינו כולנו כאחד ואז כולך יפה רעייתי ומום אין בך (שה"ש ד' ז') ונעשה בחי' יחוד קוב"ה ושכינתי' גילוי אא"ס במקור נשמות ישראל למהוי אחד באחד וז"ס תמים תהי' עם ה' אלקיך (דברים י"ח י"ג) כמו שה' אלקיך הוא עם כללות נש"י בחי' תם דהיינו הארת חכמה עילאה בכללות איברים דשכינתי' ואהבת לרעך כמוך ואין רואה חובותיו כמו"כ תהי' אתה תמים עם חביריך כדי שיהי' ה' אלקיך במס"נ באחד כמש"ל: וז"ש הלל ואידך פירושא הוא שהרי כל המצות הם לייחד קוב"ה ושכינתי' כידוע והרי עיקר היחוד אדם דלעילא בשכינתי' הנק' שופרי' דיעקב הוא תלוי בהתגלות האהבה אמיתית עד להיות כמוך ממש חלק ה' עמו כנ"ל, וזה נעשה ע"י קיום מצות ואהבת לרעך כמוך כנ"ל ושאר כל המצות הם כמו פירוש להסביר היחוד (דהיינו באיזו אופן יהי' היחוד אם חכמתו בחכמתו בתלמוד תו' ואהבה באהבה ושארי מדות ע"י שארי מצות וכמו שבאדם המתדבק ומתקשר עם חבירו סיבת ההתקשרות הוא האהבה האמיתי' והיחוד פעמים בדבור שמדבר עמו דברי חכמה ופעמים במדות בהתגלות אהבתו לו ופעמים במעשה בטובות גשמיות וכך יש רמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברים דמלכא ובמצוה זו עיקר היחוד באבר זה ושאר הבחי' כלולים בו וכן עד"ז בשאר כל המצות) כמו מצות עטיפת הטלית שום תשים עליך מלך (דברים י"ז ט"ו) בחי' או"מ שיהי' כח להמקבל למס"נ באחד כי אם אין יראה אין חכ' (אבות פ"ג מי"ז) והיראה שאחר החכ' וכמ"ש אם אין חכ' אין יראה היינו ביטול במציאות מפני הקירוב כי מדת היראה היא כל הקרב קרב יותר, יותר תפול עליו הביטול משא"כ האהבה מרחוק תתגבר יותר ולכן אחר החכ' באחד תהי' היראה ביטול במציאות, ונקודת הרשימו ממנה יתלבש בהמקיף של הטלית היראה שמבחוץ שקודם לחכ' וכ"ז רק פי' להיחוד שהוא בחכ' שבנפש כשמוסר נפשו באחד שז"ס היחוד שעיקרו הוא ע"י מ"ע דואהבת שאז כולך יפה רעייתי ותמים תהי' עם ה' אלקיך וכמשנ"ת למעלה: ועוד יש לבאר טוב טעם למצוה זו דואהבת לרעך כמוך ובפרט לל"ת דלא תשנא כו' ע"פ מ"ש במ"א בפסוק החלצו מאתכם כו' לתת נקמת ה' במדין (במדבר ל"א ג') שקליפת מדין הוא שנת חנם וצ"ל נקמת הוי' במדין יעו"ש: